

חודש בחודש

בטאון "גבורת מרדכי" בית כנסת ומרכז קהילתי תורני

בס"ד כט באלול - תש"פ // גיליון 289 // רח' הרצוג 32 גבעתיים // www.gvurat-m.org // gvuratm@gmail.com // צילום: חברי הקהילה // עיצוב: אורלי אליאס

זריחה ברחוב - צילום: ד"ר אברהם קופמן

יום חג ויום דין

"אנו סבורים כי בסופו של דבר יתרצה ה' לעולמו, על אף חסרונותיו ופגמיו"

- דבר היו"ר שלמה רוזנטלר -

ופגמיו. שהרי למרות הכל, בעצם העובדה שאנו מגיעים ליום זה וחוזרים וחוגגים בו את מלכות ה' הרי אנו מבטאים בכך לפחות את הצד הפנימי של 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים'. למרות כל מה שאפשר לטעון כנגדנו כיחידים וכציבור (ומי כמונו יודע את כל פרטי הדברים),

תמציתם של דברים שאומר באחד ממאמריו הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ, שהלך מאיתנו לאחרונה. ברשותכם אמשיך את דבריו, בלשונו שלו:

"מכל מקום, עם כל הבעיות הממשיות הקיימות בעניין זה, לא זו בלבד שאנו מצויים לעשות את היום הזה יום טוב (ולו רק משום שהוא יום "חדנת ה'"), אלא שבאופן מסוים אף אנו סבורים כי בסופו של דבר יתרצה ה' לעולמו, על אף חסרונותיו

לראש השנה פנים רבות. זהו חג מהתורה, איך היא אינה מציינת שזה ראש השנה ואינה מזכירה מה תוכנו. מצד אחד נקבע החג כיום דין, עם הלכות מעשיות ברורות, תפילות, פיוטים ומנהגים. מצד שני יש לו אופי של יום טוב, כפי שנאמר בנחמיה: "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו; ואל תעצבו כי חדנת ה' היא מעוזכם" (נחמיה ח:י). זוהי

המשך בעמ' 2 <<

האם הכל כבר נגמר?

- פרופ' ג'ודי (תידור) שוורץ - ראש המכון לחקר השואה ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר

ומקיימת סדנאות בזום לאורך הימים הבלתי נגמרים, וכותבת מאמרים וספרים אל תוך הלילות הארוכים. המחשב שעל השולחן היה עורק החיים שקישר ביני לבין העולם: ילדים, משפחה מורחבת, חברים, עמיתים, וחברי הפורומים של המכון לחקר השואה שבראשו אני עומדת. השולחן שלי יושבתי כששמעתי על חברים ובני משפחה שחלו ואף נפטרו מקורונה, שמתו בגפם ושהתאבלו עליהם ב"שבעה" המתקיימת בתנאי סגר. השולחן שעזבתי מדי פעם בדמדומי בוקר לפני הבידוד המלא, בימי ערב הפסח כשלא היו משלוחי מזון, מסכה על פני וכפפות לידיי, כדי להגיע ראשונה למרכולים שבהם נגמר כבר חצי המלאי, ובתקווה שאם אתקל בדרך במפלצת הקורונה, היא תפסח עלי ולא תזהה אותי בתחושת החדשה. הייתה זו תקופת חרדה. המגפות עיצבו את תולדות משפחתי: סבתי נפטרה במגפה בגטו לודז' וכך גם סבא וסבתא רבא בטרנסניסטריה. אני, שלרוב מתאמצת להמשיך את מורשתם, התפללתי שדווקא הפעם מורשת זו תסתיים עמם. אך הייתה זו גם תקופת צמיחה. תקופה יצרנית ויצירתית בצורה בלתי נשכחת, בייחוד בשבועיים שבהם הייתי בבידוד מלא סגורה בחדר העבודה, במהלכם יכולתי לקרוא, לכתוב ולחשוב מבלי שהייתה לי חובה לעצור ולטפל במטלות הבית. הייתה זו גם הזדמנות להתחבר מחדש עם בעלי, להקשיב, לשוחח ולשתף. הייתה זו הפסקה מהשגרה במהלכה הודיתי לריבון העולמים מדי יום שמשפחתי הקרובה נשארה בריאה. ויותר מכל היא הזכירה לי כי בעולם חסר ביטחון אפשר למצוא אותו רק עמוק בתוך עצמנו.

אני מעריכה דיוק, זקוקה לסדר, וכמהה לביטחון. איך לא, בהיותי בת ה"דור השני"?! ביטחון אישי, ביטחון מקצועי, ביטחון בריאותי. תעודת ביטוח שהכול יהיה בסדר. העדרם גורם לי להרגיש כאדם הנישא בזרם בלב ים ללא חגורת הצלה, מבלי לדעת אם אי פעם אראה שוב קרקע מוצקה. "אם את רוצה תעודת ביטוח קני מקרר" אמר לי פעם חבר טוב, אלא שהוא לא היה בן ה"דור השני" ורק מי שכמונו מסוגל להבין את עומק השיגעונות המניעים את נשמתנו.

מגפת הקורונה שהחלה רחוק מכאן בראשית החורף התקרבה אלינו בצעדי ענק לקראת האביב כששלחה לכיוון הלוני אצבע שלדית וסחפה אותי ללב ים. אותי חלון שפתחתי מדי בוקר בהיותי בבידוד מלא לאחר שנתקלתי ברופא שיניים שחלה בוורוס ושב לעבודה קצת מוקדם מדי. החלון שדרכו שטפתי את עיני בכל יום בירוק שממול, כה קרוב אך כה רחוק, וצפיתי בדרורים, יונים, דוכיפות, אנפות וברווזים (כן!) שנחתו על כרי הדשא הרטובים, עפים לכל עבר בעת שאני כלואה בחדרי. החלון שדרכו הצטרפתי מדי יום ל"מניין המרפסות" ולתפילות שהתקיימו מתחת לבניין, שממנו צפיתי בשקיעה והאזנתי לניגוני קבלת השבת כשמחשבותיי עם מקובלי צפת הראשונים שהיו יוצאים לשדה לקבל את פני שבת המלכה. החלון שעליו אמרה אמה הקשישה של חברתי, "בוגרת אושוויץ", "סגר? זה סגר? אם את פותחת חלון לשאוף אוויר ואין נאצי המנסה לירות בך, זה סגר דה-לוקס!"

את ה"סגר דה-לוקס" שלי ביליתי לרוב ליד שולחן העבודה הניצב מול החלון, מלמדת

'מלך אביון' של מטה שותף הוא עם 'מלך עליון' של מעלה-מעלה בדבר משמעותי ומהותי: ביכולתו לבחור. ולמרות הכל הרי אנו חוזרים ובוחרים, מודים ומקבלים את מלכותו, 'כי לה' המלוכה ומושל בגויים" (תהלים כב:כט). ממשלתו של ה' על כל גויים תמיד תעמוד בתוקפה, ולכל הפחות אנו נותנים לו כתר מלוכה. וכאמור במקרא (ישעיהו מג:י) ומפורש בדברי חז"ל (ילקוט שמעוני, יתרו, רמז רע"א), קיומנו מקבל את צידוקו בכך ש'אתם עדי נאום ה' ואני א-ל'. וכל עוד אנו עדין, הרי 'מלך כל הארץ אלקים' (תהלים מז:ח).

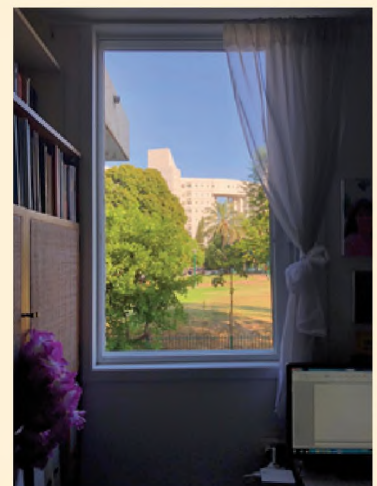
השנה האחרונה הייתה לא פשוטה לרבים מאיתנו באופן אישי, לקהילה בצורה רחבה יותר וכמובן מבחינה לאומית. המגפה גבתה מאיתנו חיי אדם רבים וחולים אין ספור, שלא לדבר גם על התחום הכלכלי. זו הזדמנות להודות לכל אלו שהתגייסו לעזרה הדדית ולהקל - ולו במעט - על מי שנזקק. תודה גם על היוזמה לתוכניות שנערכו לילדים - חשוב שהילדים ילמדו ולא ישכחו את בית הכנסת. זה חשוב במיוחד לאור ההחלטה שלנו להדיר את הילדים מהתפילות. לכולם - יום הדין בוודאי יומתק וישמש גם יום חג - כפי שהרב שטיינזלץ כותב. בעת כתיבת שורות אלו - עדיין לא ברור המתווה שעל פיו נוכל להתנהל - וזה כמובן מקשה על ההכנות. מה שברור הוא שיהיו בינינו כאלה שיצטרפו להתפשר על מקום - אלא שתפו פעולה אם מתוך יוזמה אישית ואם לפי בקשת הגבאים. אנא ראו בזה השתתפות בעזרה הדדית - תכונה שאנחנו זקוקים לה בימים אלו.

שנה טובה
כתיבה וחתומה טובה

חברתנו פרופ' ג'ודי שוורץ משמשת כראש המכון לחקר השואה באוניברסיטת בר אילן. אחד הפרויקטים של המכון בימי הקורונה היה להוציא שני ספרים, בעברית ובאנגלית (לא זהים), בנושא "היצירה בצל קורונה" ובאנגלית "Creating Under Covid". במסגרת הפרויקט נתבקשו חברי הפורומים השונים של המכון (יש לו 10 פורומים עם קרוב ל-500 חברים ברחבי העולם) לכתוב עמוד אחד על ההתמודדות שלהם במהלך הגל הראשון (פברואר-יוני 2020) של תקופה הקורונה, ובייחוד אם היו להם מחשבות עם השלכות הקשורות בנושאים שבהם הם עוסקים בעבודה, במחקר ובפעילות ציבורית (יש לנו עמיתים חוקרים, עמיתים ציבוריים העוסקים בחינוך בנושא השואה, בהנצחת השואה ובמלחמה נגד האנטישמיות). כל אחד גם התבקש לצרף למאמר הקצר שלו תמונה המביעה את מה שכתוב במאמר. המכון קיבל מאות חיבורים קצרים והחליט לפרסם למעלה מ-150 מהם בפורמט דיגיטלי עם התמונות. ביניהם מופיע גם קטע פרי עטה של ג'ודי עצמה. בין שורותיו ימצאו קוראינו נופים מוכרים.

הספר באנגלית - <https://www.ourboox.com/books/creating-under-covid> / - הספר בעברית <https://www.ourboox.com/books/hayetzira-bitzel-hakorona> / -

עילית: ג'ודי שוורץ

אֵנָה לִידוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ

- הרב אברהם וסרמן -

כך פירש זאת הנשר הגדול בהלכות תשובה שלו:

מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה', בבכי ובתחנונים... וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עוון, מפני שגורמת לו להיכנע ולהיות עניו ושפל רוח (רמב"ם הלכות תשובה, ב).

על סף הכניסה לארץ ישראל המערבית, טרם ישב איש תחת גפנו ותחת תאנתו - מלמד משה את השיעור הגדול לתיקון האדם והחברה. מזריח את השמש למי שעולמו חשך עליו, ונותן תקווה של עתיד חדש.

אף אלול, בסיומה של שנה ולפני יום הדין הקרב ובא, מזריח עלינו שמש של תשובה, ואם איננו חשים בה, הרי שלעתים באה ההשגחה ומזמנת סיבה לגלות המכפרת, מעין מה שדרשו חכמים:

...ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו וגו' כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו' (שמואל א כד, יג), במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם שהרגו את הנפש - אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד - לזה אין עדים ולזה אין עדים. הקב"ה מזמינן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו. זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה (מכות דף י).

והעיר בעל הבני יששכר (אלול מאמר א, טז) שראשי התיבות של החודש הזה רומזות כי "אפילו האדם אינו מכוון, הנה הא-לוהים מזמן לידו באלול מקום אשר ינוס שמה, היינו הרהורי תשובה המעוררים אותו מן השמים".

הנה כך ניסח זאת בעל-האורות, אשר יום פטירתו חל בג' אלול:

שוטפים הם זרמי התשובה, הפרטית והכללית, דמיונם כגלי שלהבות שעל גוף השמש, אשר במלחמת-עד הם מתפרצים ועולים, והם נותנים חיים להמון עולמים וליצורים אין ספורות (אורות התשובה, ד).

יהי רצון שנזכה להארת שמש התשובה עלינו ועל כל ישראל.

City of Refuge - Bible Encyclopedia

אחד מראשי התיבות הידועים לחודש אלול הוא הפסוק:

"מכה איש ומת, מות יומת, ואשר לא צדה והאלהים אינה לידו ושמת לך מקום, אשר ינוס שמה" (שמות כא, יב)

פסוק זה הוא חלק מפרשת עיר-מקלט, המופיעה גם בפרשת שופטים, הנקראת בתחילתו של חודש אלול. אלא שהרמז הזה נראה לא קשור ומאולץ; וכי בגלל סמיכות תחילת המלים הרצופות זו לזו יש כאן מה שמגדיר את משמעותו של החודש? משום שהנושא מופיע בפרשת שופטים? עיון בפרשה מעלה בפנינו את התמונה הבאה: אדם רצח בשוגג את חברו. אין מדובר בשגגה מוחלטת אלא ברשלנות פושעת שכן האירוע התרחש במקום בו אנשים עשויים לעבור:

"ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים, ונדחה ידו בגרזן לכרות העץ ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת - הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי" (דברים יט). "יער - רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מכות ז ע"ב).

אם לא יברח לעיר מקלט - לדעת רבי עקיבא רשות ביד גואל הדם להרגו, ולדעת רבי יוסי הגלילי גואל הדם מקיים מצוה כשהורג אותו! (מכות פרק ב משנה ז). כלומר, נעשה כאן מעשה חמור המצדיק את הריגתו של הרוצח (אפילו שלא בבית דין), אלא שכיוון שהיה שוגג - יוכל להמלט לעיר מקלט, והגלות שם עד מות הכהן הגדול מכפרת עליו.

בעומק העניין, נפתח כאן פתח לחוזרים בתשובה, גם על מעשה חמור של רצח בשגגה. וכך דרשו חכמים על זריזותו של משה להבדיל שלוש ערי מקלט בעבר הירדן:

"דרש רבי שמלאי מאי דכתיב (דברים ד) אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש]? אמר לו הקב"ה למשה הזרחה שמש לרוצחים איכא דאמרי א"ל הזרחה שמש לרוצחים (מכות י ע"א). עולמו של הרוצח חשך עליו באחת. אף

שהייתה זו רשלנות כאמור, סוף סוף לא היה מזיד וכעת דמי ההרוג מוטלים על מצפונו. מאידך, גם עונש מוות לא ממש מגיע לו, אף שזו זכותו ואולי מצוותו של גואל הדם. המוצא הוא בדמותה של עיר מקלט. לשם יגלה הרוצח, ויתקן את דרכיו כשהוא צריך לבנות את חייו מחדש.

ריחוקו מסביבתו הטבעית, ממקום עבודתו, מחבריו - תפתח בפניו אפשרות לשינוי מהותי. לא זו בלבד, אלא הדין הוא "תלמיד שגלה - מגלים רבו עמו, שנאמר 'וחי' - עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא" (מכות י ע"א). גם רבו יגיע לעיר מקלט וילמד את הרוצח מחדש, כיצד נזהרים ולא מתרשלים, כיצד יש לשים לב למציאות אנשים נוספים סביבך ולא להיות מרוכז רק בעצמך ובצרכיך, בחטיבת העצים לצורך הסקת ביתך או בישול מאכליך, תוך אפשרות של פגיעה באדם אחר שיצא אף הוא ליער.

כשישלים את הזמן הקצוב לו בעיר המקלט - עם מות הכהן הגדול, ישוב למקומו הטבעי כאדם חדש שעבר תהליך של תיקון ותשובה.

כך למדו חכמים מענשו של קין להיות נע ונד כי "גלות מכפרת" (סנהדרין לז ע"ב).

"בריתה" במנהגי אשכנז

"אחת היא, יונתי תפתי - אחת היא לאמה, פרה היא לילדתה; ראיה בנות ויאשרוה, מלכות ופילגשים ויהלולה"

שיר השירים ו:ט

באחד הגיליונות הקודמים כיבד אותנו חברנו דניאל ורשבסקי בסקירה על מנהג ה'וימפל' של יהדות אשכנז - טכס הנערך לבנים. כעת אנחנו זוכים לסקירה פרי עטו על טכס הנערך לבנות

- דניאל ורשבסקי -

במינו חזרו לאופנה הבריתה (בכלל ישראל) וזבד הבת (אצל הספרדים), ומעניין לציין שבמסורת אשכנז קיים טכס דומה בשם "הולה קרייש", שפחות ופחות מבוצע (אם לא נשכח כליל). מטרת החיבור הזה היא לנסות להבין את פשר הטכס, מעבר לאופיו הפולקלורי.

טכסים רשמיים שבמהלכם נותנים שם ליילוד ממין נקבה לא היו קיימים בתקופה העתיקה, מסיבות סוציולוגיות (בין השאר הפטריארכליות בחברה) או כלכליות. במהלך ימי הביניים הופיע בקהילות אשכנז טכס בו ניתן שם לבת. טכס זה, הידוע בשם "הולה קרייש" התנהל בשבת הרביעית שלאחר לידת הילדה (היציאה הראשונה של האם מהבית), לאחר תפילת שבת בבוקר, בבית הורי היילודה.

נתייחס בזה אחר זה:

- 1) למשמעות השם
- 2) הפולקלור בשירות ההלכה
- 3) הטכס עצמו

משמעות השם

המשמעות, או נכון יותר, הפירוש של השם "הולה קרייש", נתון לויכוח בין החוקרים ההיסטוריונים.

ההסברים המיסטיים

לדעת חוקרים אחדים, משמעות המילה היא "לבכות הוללה", היינו לעשות רעש בכדי לגרש את השדים מהתינוקת. פרוש זה נראה לי רחוק מהמנטליות של היהודים האשכנזים, אף על פי שהסבר זה מופיע במחזור ויטרי (שמחה בן שמואל מוויטרי, תלמידו של רש"י).

לשיטתם של חוקרים אחרים, המושג הולה-קרייש מתייחס לאלה הגרמנית הולה, מכשפה הידועה בשם זה המנענעת את העריסות (מופיעה בסיפורי האחים

גרים, המבוססים על אגדות-עם גרמניות). שוב, אנחנו בהקשר של הגנה על הילודה כנגד השדים - מה שאינו תואם את הרוח האשכנזית, על אף שזוגם דעתו של יצחק מוינה, בעל "האור זרוע".

לדברי ז"ל האמר (Hammer) במאמרו: Holle's cry: Unearthing a Birth Goddess in a German Jewish Naming Ceremony, כוונתו של האור זרוע הייתה הגנת התינוק מהשדה לילית, המזיקה לתינוקות יהודיים, (דמות מקבילה לשדה הולה, ע"י ישעיהו לדיד).

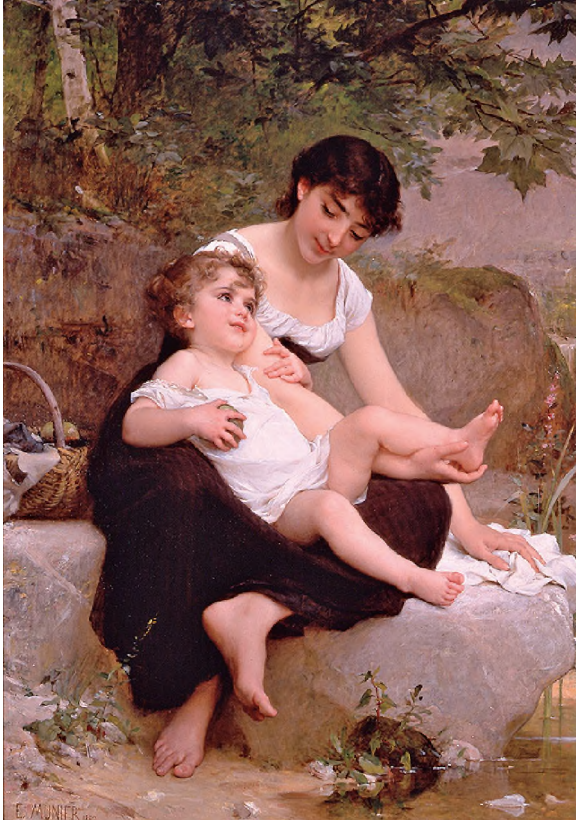
ההסברים הבלשניים

סבירים יותר מההסברים המיסטיים הם ההסברים המקשרים בין השם "הולה קרייש" למושגים חול ו"קריישן" שפרושו בגרמנית לצעוק. עבור הדוגלים בגירסה זו, מדובר בקריאת השם הלועזי של התינוקת, שכן אצל יהודי אשכנז נהגו לתת לילוד שם עברי (לרוב ע"ש בן-משפחה שנפטר) בו השתמשו למשל לעלייה לתורה, ושם חול לשימוש בחיי היום-יום. כך סובר מהר"מ מינץ (רבי משה בן יצחק הלוי מינץ, גרמניה, המאה ה-15).

הסבר אחר שהציע אבינו הרב מקס ורשבסקי זצ"ל, הוא שמקורו של השם בצרפתית (Haut La Creche) (הרמת העריסה), הסבר זה הוא ההגיוני ביותר, מכיוון שהטכס החל בתקופת בעלי התוספות, פרשני התלמוד מתלמידי רש"י, שהיו ידועים בשם "חכמי צרפת".

הפולקלור בשירות ההלכה

התפחותו של טכס ה"הולה קרייש" אצל רבני אשכנז ע"פ מסורת אשכנז, טכס זה החל במאה

יוקפדיה *Émile Munier, 1892 - Mother and child*

ה-5, אך אין שום מקורות המאשרים זאת. המקור העתיק ביותר המזכיר טכס כלשהו הנערך לאחר הלידה הוא מחזור ויטרי של רבי שמחה בן שמואל:

"שמעתי מאת אבי מורי שבזמן מתאים, זמן קצר לאחר הברית, מתכנסים עשרה אנשים (מניין). הנוכחים מניחים את התורה על הילוד הלבוש כמו ביום המילה, ומברכים את הברכות של ספר בראשית (ברכת יצחק ליעקב), ואז שמים נוצה ודיו בידו, ומאחלים לו להיות סופר משכיל בתורה."

בעל "ספר חסידים" (המיוחס לרבי יהודה החסיד, גרמניה סוף המאה ה-12) גורס בדברים דומים לבן זמנו, רבי שמחה. בטרם נמשיך, ראוי להעיר מספר הערות על מה שכתב במחזור ויטרי:

1. רבי שמחה מייחס את הטכס לדורות שקדמו לו (דבר המחזק את עמדת חכמי אשכנז שמורשתם מקורה בארץ ישראל לפני חורבן הבית השני).
2. רבי שמחה מתייחס לטכס לבנים בלבד (התייחסותו לברית מילה) ולא לבנות, למרות שמרבית החוקרים סבורים שבתקופת רבי שמחה הטכס היה לבני שני המינים);
3. רבי שמחה מדבר על "זמן מתאים" לטכס;
4. יש חוקרים הטוענים שהטכס בתקופת רבי שמחה קשור למנהג נוצרי שאין לו שום קשר עם נתינת שם לילוד, ותכליתו להגן עליו מפני רוחות רעות.
5. נראה שלא שמעו עדיין על השם הולה קרייש.

נעים להכיר משפחת גרינפלד

ראשון במדעי המדינה וסוציולוגיה. את התואר השני עשתה במינהל ומדיניות ציבורית ובימים אלה הגישה את עבודת הדוקטורט שלה במדעי המדינה. במשך שנים עבדה במשרד יחסי ציבור וכך הכירה את שגיאה.

טל ושגיאה נשואים 14 שנים ויש להם חמישה ילדים: מעין בן 10, נעם בת 8, ארבל בת 6, ירדן בן 4 ותבור בן שנתיים. שלושת הגדולים לומדים בבית הספר אמונים בגבעתיים. ירדן לומד בגן תמר בצמוד לבית הכנסת. את חברי הקהילה הכירו למעשה דרך הילדים. אין ספק שהפעילות לילדים ולנוער מקרבת משפחות רבות לקהילה. בשם חברי הקהילה אני מאחל למשפחת גרינפלד, ברוכים הבאים.

אלדן מידן.

לאחרונה הצטרפה לקהילתנו משפחת גרינפלד, על חמשת ילדיה, והיה לי העונג לשבת עימם ערב אחד להכירם.

שגיאה, בן 38 עוסק בעריכת דין. הוא בן גבעתיים במקור והוריו ממתפללי בית הכנסת שבטי ישראל.

שגיאה למד בבית הספר אמונים ולאחר מכן במכינה בגבעת שמואל ובטכנולוגי. לפני הגיוס היה שנה במכינה ביתיר. בצבא שירת שגיאה בפרקליטות לאחר עתודה במשפטים. עם שחרורו פתח משרד עורכי דין, ובו הוא עובד עד היום. את טל הכיר תוך כדי עבודתו במשרד בתל אביב. היא עבדה במשרד יחסי ציבור ממש ליזו ובשנת 2009, לאחר חמישה חודשי היכרות, התחתנו.

טל גדלה בראש פינה. היא שירתה בחיל השריון ולאחר מכן למדה בבר אילן, תואר

ע"פ היעב"ץ (רבי יעקב עמדין, המאה ה-18) הטכס, שהיה במקורו לבני שני המינים, נותר רק לבנות, כי לבנים היו מכריזים על השם (בברית המילה ובפדיון הבן) וכן נערך להם טכס המפה (שעליו נכתב בגיליון 286 של ביטאון זה), בעוד שלבנות לא היה שום טכס. כך שלשיטתו, מדובר במעין "פיצוי" לבנות.

המושג "הולה קרייש" מופיע לראשונה (במובן המקובל היום) בתחילת המאה ה-15 בשו"ת של רבי משה בן יצחק מינץ (הידוע כמהר"מ מינץ), בן זמנו של המהר"ל הידוע, אבי מנהגי עמק הריין. המהר"ל, באופן מפתיע, אינו מתייחס כלל לטכס, אם כי הוא כן מתייחס לטכס המפה (ווימפל). ראוי לעיין גם ברבי ישראל שלום שרקה ויחיאל עוזר שמזכירים את ההולה קרייש. ע"פ הטקסט הזה, המהר"מ מינץ אמור היה לכתוב גט, וכידוע גט אינו תקף אם השמות של המתגרשים אינם מדויקים. כדי לפתור בעיה של שמות בגט שהיה עליו לנסח, מהר"מ מינץ מזכיר "טכס עליו דיבר אביו, ושמו "הולהקרייש" (שפירושו לצעוק את השם הלא יהודי של הנוולד), ובו ניתן שם גרמני לבת (ראה ספר נחלת שבעה, שטרות 45).

ע"פ מהר"מ מינץ קיים אם כן טכס בשם הולהקרייש, בו צועקים את שם-החול של הבת (ולא של הבן, כפי שסבר רבי שמחה). יש אם כן טעם לחשוב שלטכס היה היבט משפטי/רבני בנוסף לאופיו הפולקלורי.

הטכס המסורתי

על-פי המסורת, נערך הטכס בבית האם, בשבת הרביעית שלאחר הלידה (שנהוג לקרא "שבת היציאה הראשונה"), לאחר התפילה. התינוקת הולבשה בגדי חג ושכבה בעריסה שקושרה לרגל האירוע. בעריסה, תחת ראשה של התינוקת, היה מונח ספר ויקרא, והיו אומרים "למדי ושמרי מה שכתוב בספר, עשי מה שכתוב, כפי שנאמר בספר יהושע (א:ח):

"לא-יִמוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל-הַפְּתוּב בּוֹ: כִּי-אֶזְתַּצְלִיחַ אֶת-דְּרָכְךָ, וְאֶזְתַּשְׁכַּל. וְאַחַר כֵּן מִסְפַּר יִשְׁעֵיהוּ (נט:כא): וְדַבְּרִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא-יִמוֹשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זָרְעָה וּמִפִּי זָרַע זָרְעָה, אֲמַר ה', מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם."

באשר להמשך הטכס, לפנינו שתי אסכולות, המביאות שתי גישות לטכס. לדידם של אלה הרואים בו טכס של גירוש שדים בכלל ולילית בפרט, כמו למשל

צילום: מאלבום המשפחה

משפחת גרינפלד בהרכב מלא

צועקות את שם התינוקת תוך הרמת העריסה, שלוש פעמים. מסיימים את הטכס בברכת הילדים (בראשית מח:טז):

"הַמְּלֶאֱךָ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל-רָע יְבָרְךָ אֶת-הַנְּעָרִים, וְיִקְרָא בְּהֵם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרְהֵם וְיִצְחָק; וְיִדְגּוּ לְרֵב בְּקִרְבְּ הָאָרֶץ."

וכמובן, הטכס מסתיים בחלוקת ממתקים לילדים, ובסעודה חגיגית למבוגרים. 🍪

מחזור ויטרי, יש לברך את התינוקת בברכות שונות מתוך פסוקי תורה שונים שבהם בירך אלוהים את עם ישראל. לדידם של ה"רציונליסטים" (כמו למשל בסידור רדליים), הטכס מבוסס על פסוקים המדגישים את חשיבות הלימוד.

לאחר שהרב קורא את הקטעים הללו, מתכנסות הבנות סביב העריסה, והאמא שואלת שלוש פעמים את הילדים (בגרמנית) "הולקרייש! איך תיקרא התינוקת?" והבנות

לזכר הרב הגאון, הרב ראובן מרגליות זצ"ל

- שושנה הר-זהב -

לנו הרב: "רבותינו שבכל דור, הם וכל דרכי חייהם, יוכלו היות לנו למופת האדם העליון, אליו צריכים גם אנחנו לכוון דרכנו והילוך נפשנו".

זכיתי להתוודע לקובץ מחקרים של הרב בספר קטן כמות ורב-איכות, "המקרא והמסורה".

בקובץ 24 רשימות קצרות (קצרן היה הרב...), המחזיקות מחקרים בסוגיות שונות במקרא. המעיין במחקרים אלה משתאה לא רק מבקיאותו של הרב, אלא גם, ובעיקר, מחשיבתו היצירתית - הגאונית. היטיב לדייק בזאת רפאל בשרטטו קווים לדמותו של הרב: "הוא מפתיע בכושרו לצרף דברים רחוקים, בהברקות הפתאומיות ובגילויי טמירין".

אך מעיין במחקרים אלה מופתע הקורא לגלות גם כי חידושו המפליאים של הרב הם המה פשט הכתובים. כהערת אחד החוקרים: "הביאור כ"כ מתקבל על הלב, עד שתמהים אנחנו על הפרשנים. שלא עמדו על זה עד עתה".

ברם, עם כל גודל מעלתו בתורה ובדעת וחרף הכבוד הרב וההערכה שזכה בהם, כל כולו היה פשוט וענווה. אלא שענוותנותו ונועם הליכותיו בטלו, כביכול, אל מול פגיעה בקודשי ישראל. באחדים מהמאמרים בקובץ "המקרא והמסורה" יוצא הרב חוצץ נגד מבקרי המקרא. אנסה להציג

בקצרה אחד ממאמרי הרב, בתקווה שאצליח להטעים משהו מכוחו הגדול בחידוש. המאמר עוסק בפרק ל' בתהילים, שכתרתו:

"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד"

שני קשיים עולים מן הכותרת:

א. בידוע, שדוד המלך לא בנה את ביהמ"ק; אם-כך, כיצד חנכו?

ב. לכאורה, אין כל קשר בין הכותרת לבין תוכן המזמור, אשר כולו הודיה לקב"ה על הצלה מחולי ומצרה.

חלק נכבד מהמאמר מוקדש לביקורת נוקבת כנגד אותם חוקרים שקבעו כי "הכותרת מזויפת", וכנגד ניסיונותיהם

וְכִהְיֶה שְׁחִית רְאֵה ה' וַיִּנָּחֶם עַל-הָרָעָה

commons.wikimedia

קניית גורן ארונה היבוס

"...לפתע, חל מפנה לא

צפוי: "וכהשחית ראה

ה' וינחם על הרעה".

בעוד נוטה המלאך ידו

על ירושלים להשחיתה,

הקב"ה עוצר בעדו. ובו

ברגע הופך המלאך

המשחית למי שמגלה לדוד

את מקום המקדש, ומצווהו

להקים בו מזבח..."

ז' באלול צוינו 49 שנים להסתלקותו של הרה"ג, הרב ראובן מרגליות זצ"ל, מדמויות ההוד שבדורות האחרונים.

זכיתי, ושנות ילדותי עברו עלי בשכנות קרובה אל הרב זצ"ל, בת"א. דמותו הנאצלת חקוקה עמוק בתוכי. הדר קרן ממנו, שקט ונינוחות הקיפו אותי, וכולו אמר נועם והארת פנים.

זיכרון הילדות הדומיננטי שלי מהרב זצ"ל: היותו ישוב סמוך לשולחנו הרחב, שקוע בכתביה אינטנסיבית במחברת דמוית ספר עב-כרס. וכך, יום-יום, משך שעות, ספון כולו במלאכת הקודש, בלא שגורם חיצוני כלשהו ינתק אותו מהגיגיו.

בחרדת קודש ניגשת אני לכתוב על דמות מופת זו.

כדי לאמוד את גדלותו הפנומנאלית של הרב, אביא מדבריו הנרגשים של הד"ר יצחק רפאל, אשר הכיר את הרב מקרוב, דברים המופיעים בהקדמתו של רפאל ל"ספר מרגליות", אותו ערך לזיכרון הרב: "הוא היה ללא ספק מגדולי הבקאים בדורנו, ואולי הגדול בכלם. ידע הכול. היה בקיא בבבלי ובירושלמי, במדרשים ובתרגומים, בפוסקים ובשו"ת, בראשונים ובאחרונים, בקבלה ובחסידות, בספרי הגות ובדרוש, בשירה ובפרשנות,

בספרות ההשכלה והמחקר, במאספים ובכתבי-עת..."

"מופלג בתורה" - כינוהו גדולי דורו בעודו צעיר לימים. אך לא רק בבקיאות המרשימה רב היה כוחו. "הרב הדהים גם בהיקף עיסוקיו. לא היה מקצוע שלא עמל בו ולא חידוש בו".

אכן, התבוננות ברשימת 78 הספרים שחיבר מגלה את הגיוון העצום שבתחומי עיסוקו של הרב. עיסוק ב"נגלה" לצד עיסוק ב"נסתר" ולצידים מחקרים מדעיים שבהם חידושים מעמיקים, פרסום מהדורות מדעיות לכ"י עתיקים וחיבור מונוגרפיות על צדיקים ועל גדולי רבותינו.

את המניע לכתבת ספרים אלה פירש

ימי קורונה / נחמה גנץ

צילום: מיכאל טוכפלד

בית הכנסת מוכן לחגים - תודה לעושים במלאכה!

בזכות השקט	בתקופת ימי
התפילה עולה,	הקורונה
שום דבר לא יעצור בעדה.	קיבלתי מתנה,
	בית-כנסת
אשרינו ישראל	בית-כנסת נפלא.
שזכינו להתפלל	על הדשא מול ביתי
שחרית מנחה וערבית,	חברי הקהילה
בכל עת ועת	מתפללים שחרית
לעד ולתמיד.	מנחה וערבית.

ותודה לחזנים שתפילתם	ואני, אני
עד מרום מגעת,	מאחורי התריסים מסתרת
ונראה לי	ואיתם מתפללת
שבכסא הכבוד	רואה כסאות לבנים
נוגעת.	במרחקים נכונים
	רואה חברים
	עומדים ומתפללים.

ואני עומדת,
ומתפללת יחד
אתכם מילה במילה.
ותודה לחון
בעל הקול הנפלא.

הכושלים לאחר את המזמור במאות שנים ולשוללו מדוד המלך. במהלך מזהיר מראה לנו הרב את פתרונו לשני הקשיים גם יחד, ומקדים הוא להציג בפנינו את העיקרון המנחה אותו בפעילותו המחקרית: "אמנם כדאי הדבר לראות מה יאמרו המקראות עצמם על השתלשלות המאורעות". (וניתן לחוש בנימה העוקצנית שבדבריו.) הרב מפנה אותנו לשני מקורות: שמואל ב', כ"ד ודבה"י א', כ"א, שבהם מתוארת השתלשלות המאורעות, המהווה רקע למזמור: כעונש על המפקד שערך דוד בעם, עליו לבחור באחת משלוש האפשרויות: רעב, חרב האויבים, או "חרב ה' ודבר בארץ ומלאך ה' משחית...". דוד בוחר באפשרות השלישית, באומרו: "... אפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו מאד..." מגפת דבר פורצת בעם ומפילה בו חללים רבים. בתוך כך, דוד והזקנים, הצופים "במלאך ה' עומד עם גורן ארנן היבوسی..וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים", נופלים, "מכוסים בשקים על פניהם..". לפתע, חל מפנה לא צפוי: "וכהשחית ראה ה' וינחם על הרעה." בעוד נוטה המלאך ידו על ירושלים להשחיתה, הקב"ה עוצר בעדו. ובו ברגע הופך המלאך המשחית למי שמגלה לדוד את מקום המקדש, ומצווהו להקים בו מזבח. לאחר שדוד מעלה עולות על המזבח שהקים, ונענה ע"י הקב"ה באש מן השמים, מכריז הוא: "זהו בית ה' האלוקים..." ומיד דואג להציבת "אבני גזית לבנות בית ה' האלוקים...". והרי לנו "חנוכת הבית לדוד".

ומה הקשר בין "חנוכת הבית" לבין כל פרטי המזמור?
משגילה לנו הרב את הקשרו של המזמור, מראה הוא לנו כיצד פסוקי המזמור משמיעים את כל פרטי האירועים שקדמו למהלך הדרמטי של גילוי מקום המקדש וחנוכתו ע"י דוד. וכשבקבות הרב, נטה אנו אוזן לפסוקים, נופתע לגלות רמזים והדים נוספים למתואר במקורות הנ"ל.

והנה, הוכיח הרב את תקפותה של הכותרת, הן בייחסה לגוף המזמור, והן בייחסה לדוד המלך, ובכך "פדה" את המזמור ממיני דעות כוזבות של המתנגדים לרוח היהדות. יהיו דברים אלה לזכרו של הרב זצ"ל. ויה"ר, שיסיר הקב"ה מעלינו גם כיום את הנגף הזה, "כי רבים רחמיו מאד..."

דברים לזכרו של מאיר שטרן שנאמרו על ידי הנכד עמנואל הרוניאן בתום השבעה

סבא,

זכרונות ילדות רבים קשורים בך.

אתה לימדת אותי לשחות במהלך חופשת הקיץ הנהדרת בשנת תשנ"ד כשהיינו בארה"ב.

עוד לפני כן, אתה לימדת אותי לאכול בסכין ובמזלג, ולמרות שזה היה פחות נוח בהתחלה התעקשת שהסכין יהיה ביד ימין והמזלג בשמאל. למדתי מזה שיש דברים שבהתחלה אולי הם לא נוחים אבל צריך להתרגל אליהם כי בטווח הארוך הם יוכיחו את עצמם. היה זה באחת השבתות שהגענו אליך ואל סבתא חנה, תיבדל לחיים. היו אלו שבתות מיוחדות, עם ניגון וטעם מיוחדים. טעם של מרק ירקות עם שמנת וחלה מרוחה בשכבת חמאה נדיבה. תפילת שחרית של שבת מוקדמת בשבע, במניין זריז בחדר צדדי ממוזג עם גבאי גנרל ובעל קורא פנומנל. זכינו להכיר אצלכם את ישראל וחנה סדן, ותמיד חשבנו שהם דודים שלנו. בסעודות שבת ספגנו אצלך את הניגונים המיוחדים שלך לשירי השבת, לקידוש, להבדלה ולשיר המעלות, עם הנעימות ההונגריות וההטעמות המיוחדות והאופייניות שלך, המתנגנות אצלנו בבית עד היום בקביעות.

בלילות שבת היית מברך אותנו בברכת הבנים אחרי אבא, אהבת את הרעיון ואימצת אותו. ובהמשך, כשהתחתנתי,

היית מברך גם את מוריה בהתרגשות. בכל צעד משמעותי שעשינו היית מפרגן בלי סוף, במיוחד סביב לימודי הסמיכה לרבנות, מהם התרגשת במיוחד, באופן שאותי קצת הביך. ילדתי זכו להכיר אותך ומדי פעם גם לטייל איתך. הלכנו יחד איתם לסאפרי, לנמל וגם כאן לכפר הירוק.

סבא,

כשהייתי בישיבה למדתי להכיר את המושג "מזרוחניק" שיש המשתמשים בו בזלזול כלפי מי שנראה בעניהם כדתי פשרן. בניגוד למשמעות הזו, אתה היית "מזרוחניק" אמיתי. מזרוחניק, שגדל עם סבתא בנוער המזרחי, ואחר כך במדרשיית נעם שהקים דוד ישראל (סדן) ושהייתה חלק בלתי נפרד מסבתא.

"מזרוחניק" שחי את השילוב המופלא בין תורה וחיים. היו לך שורשים של אמונה זכה ותמימה הנטועים עמוק עמוק באדמה. היית מקפיד על תפילות במניין ותמיד היית מגיע לפני הזמן לבית הכנסת, לחמת בגבורה על שמירת השבת בזמן שירותך בהגנה ובצה"ל. הגבולות והעקרונות שלך היו ברורים לך כאילן עם שורשים עמוקים - שכל רוחות שבעולם אינן יכולות להופכו על פניו. ולכן יכלת לשלוח גם ענפים מרובים וליהנות מתרבות ואומנות. היית חובב צילום וטיולים, ואת ביתך עיצבת כגלריית כלי נחושת וציורי אומנות עתיקים.

קשים הם חייו של המזרוחניק. לא פשוט להכיל גם מחויבות אמיתית לאמונה ולהלכה וגם פתיחות אמיתית למדע ולתרבות, כפי שעשית אתה. "יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש". יפול מצידך אלף - אלו ממכריך המתחלנים, ורבבה מימינך - אלו ממכריך המתחרדים, ואתה - אליך לא יגש. לא תאונה אליך רעה. כמה יש לנו, ללמוד מכך על היכולת להיות גדול ולא לוותר וליפול לאחד מן הקצוות. האם אנחנו מצליחים בכך? אני יכול לומר שאנחנו מנסים.

היית אדם של דרך ארץ שקדמה לתורה. היית "רואה חשבון", "על כן יאמרו המושלים ביצרם, בואו ונחשב חשבוננו של עולם: הפסד מצווה כנגד שכרה ושכר עברה כנגד הפסדה", היית ישר באורחותיך, מנומס בהתייחסותך לזולת, מכובד ומכבד בכל מעשיך, אנושי, בן תרבות, "מענטש". אבל מעל הכל היית מכיר ומוקיר תודה. אתה וסבתא, תיבדל לחיים, שימשו עבורנו דוגמא חיה לזוגיות מופלאה וארוכת שנים, מלאת אהבה פשוטה, כבוד ופרגון הדדי. היית נוהג לצאת עם סבתא לטיולים

מאורגנים המשופעים בפעילויות ותכנים תרבותיים שונים. בשנים האחרונות לא היית מפסיק להסביר לנו בכל פעם שנפגשנו איך ש"עקרת הבית" נקראת על שם כך שהיא עיקרו של הבית, ובחודשים ובשבועות האחרונים קשה היה לפספס את האהבה שסבתא הרעיפה עליך בכל עת אשר ישבתם יחד על הספה, וסבתא הייתה מלטפת את ידך בחום, ואתה קורא חנה, חנה.

סבא,

הפרידה העצובה ממך נמשכה לאורך חודשים ארוכים ואולי אפשר לומר כמה שנים בודדות שבהן נחלשה שמיעתך ואתה הלכת והתכנסת אל תוך עצמך, אל קודש הקודשים שלך, אל מקום של צידוק הדין מתוך הבנה עמוקה למצבך. נפטרת בליל שבת קודש פרשת תרומה והמתנת עד יום ראשון. מהרי גוש עציון הקרירים חזרת לשפלת החוף החמימה, לחבל הארץ אותו אהבת, ובו התהלכת לאורכו ורחבו עוד בזמן שהיה רובו חולות. בחול זה גם נטמנת לאחר מסע לווייה ארוך, שגם בסופו, בעודך נתון בפתח הקבר, הוספת להמתין עוד כמה דקות עד שכולם יגיעו, כמו מי שנעמד דקה בפתח הדלת לפני שהוא יוצא לדרך כדי להפרד ממני שנשאר בבית. קשה לך להפרד, וקשה להפרד ממך.

סבא,

אני זוכר את סבתא רבקה שגרה איתכם, שאהבה אותנו מאוד ובאה לקבל את פנינו כשחזרנו מארצות הברית. אני זוכר גם את הלוייה שלה בבית קברות זה, איך שהלל הספיד אותה מעל קברה, איך שפרצתי בבכי בסופה, ואיך שאבא חיבק אותי. כמו שאתה וסבתא הכנסתם את סבתא רבקה לביתכם בעשור האחרון לחייה, גם אתה סיימת את חיי העולם הזה בבית של בתך וחתנך, אמא ואבא, עטוף באהבה משפחתית, ולא בבית אבות סיעודי. לכאורה זה מובן מאליו אבל זה לא מובן מאליו כלל, וזה שיעור בכיבוד הורים שאמא ואבא האצילים שלנו מלמדים אותנו שוב ושוב.

הצוואה שלך ברורה: להמשיך בדרכך "המזרוחניקית", דרך המלך, המכבדת את הזולת, מלאת האמונה והכרת הטוב.

"בילע המוות לנצח, ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים".

תהיה נשמתך צרורה בצרור החיים.

הכך גינתך לחורף!

צילום: לאה עזרא

העץ הלבוש

המשוטט ליד הבניין הסמוך לבית הכנסת יגלה הפתעה - עץ בלבוש צמרירי וחגיגי, מוכן לחורף! את ה"סודר" סרגה לו חברתנו לאה עזרא.

מספרת לאה:

"הרעיון נולד בעקבות הרצאה בזום על "אומנות רחוב". מדי פעם כשעברתי ליד העץ, חלפה בי מחשבה שהפינה הזאת זקוקה לקצת צבע. כך חברו יחד רעיון שניתן לי, עץ מתאים ושאריות צמר מאמי ז"ל, שהמתינו בסבלנות 10 שנים לקורונה - זמן למכביר והרצאות בזום. מותר להעתיק את הרעיון..."

"מעוז פורקן"

29/4/69 מצרים. פגיעה בקו מתח גבוה המוליך חשמל מאסואן לקהיר מתוך סרט מורשת מלחמת ההתשה

על גדות תעלת סואץ מול איסמעיליה

וכך חוזר על עצמו הסיפור יום יום. ערב אחד קיבלנו הודעה - היום אתה לא חוזר לטסה, אתה נשאר כאן במעוז. בשעות הערב מתכנסים לחדר האוכל ויש מתח באוויר. נכנס לחדר בחרר צעיר העושה רושם מיוחד. "שמי עמנואל סקל, אני מפקד הגזרה. בעברי הייתי מ"פ בגולני, סיימתי את השירות ובאתי ללימודים באוניברסיטה העברית, עברתי הסבה לשריון וכרגע אני מ"פ כאן. אנחנו עומדים לקראת אפשרות של הפסקת אש, יש לשים לב לכל

תנועה בשטח." תוך כדי הדברים נפתחה ההפגזה על המעוז. אבק כיסה את המקום וקשה לנשום, אי אפשר לצאת. המפקד מפסיק את דבריו ואומר: "אתם תזכרו עוד שנים רבות את הימים האלה על גדות התעלה." עברו חמישים שנים ואני עם המסכה על הפנים נזכר באותו אירוע. למחרת חוזרים לשגרה, עולים לתצפית מול

המלחמה שרבים לא אוהבים לדבר עליה

מיד לאחר מלחמת ששת הימים הכריז נשיא מצרים על ביטול הפסקת האש והחלה מלחמה יומיומית בגזרת התעלה ובשאר הגזרות. ירדן, סוריה ולבנון וארגוני המחבלים חזרו ובצעו פשיטות ומארבים. החזית המצרית הייתה הפעילה ביותר וכמעט יום יום היו הפגזות על המוצבים לאורך התעלה והיה צורך דחוף להקים מערך מבוצר. כל מוצב הפך למעוז והיה בנוי לשהייה ממושכת, עם חדרי מגורים מוגנים מהפגזה ותעלות קשר סביב. המלחמה נמשכה כשלוש שנים. היו הפסקות אש אשר הופרו במלחמה זו נפלו 721 לוחמים, מתוכם 594 באיזור התעלה, ולמעלה מ-2600 נפצעו. כעבור שנה וחצי פרצה מלחמת יום הכיפורים.

המסיכה המקשה עלינו לנשום מזכירה לחברנו ספליה סגל את אבק ההפגזות במלחמת ההתשה

בימים אלה באווירה של דכדוך, כולם במסכות, בית הכנסת דליל במתפללים, חשש להדבקות, אני חוזר לקטעים במעגל החיים, אל מלחמת ההתשה בגזרת תעלת סואץ. רק תמוול שלשום עברנו את מלחמת ששת הימים בניצחון אדיר, שחרור הכותל וירושלים העתיקה

וכבר אני מגויס שוב לשלושים ימי מילואים בהקמת קו המוצבים בבקעת הירדן, היתקלויות עם מחבלים דבר יום ביומו. הזמן עובר ואני חוזר למשפחה לעוד מספר חודשים ושוב מילואים, הפעם בגזרה הצפונית, גבול לבנון והר דב וחוזר חלילה. הפעם מילואים בחודש אב, אוגוסט 1970, בתפקיד תצפיתן במעוז פורקן. הימים ימי סוף

"ההתשה" והעיתוננים המגיעים בכל בוקר מתארים את קרבות הלילה הקודם. מספר ההרוגים הולך וגדל. בתפקידי לצאת כל בוקר מבסיס "טסה" (עשרים ק"מ מהתעלה), מגיע קומנדקר ומעביר אותנו לתצפית, אחרי הצהרים חוזר לאסוף אותנו עם הדו"ח היומי הכולל שינויים בתנועת הכוחות המצריים ממול לתעלה במרחק 200 מטרים, וכן סימנים לכוחות נוספים באזור, בעיקר זרים על פי המראה. כל המידע עובר למודיעין,

המצרים. משקפת גדולה, תמונות בהירות, לפתע חולפים זוג מטוסי מיג 21 בגובה נמוך מדרום לצפון. מעל עמדת התצפית אני רואה באופן ברור ביותר את הטייס הרוסי ואומר לעצמי, תודה לאל שנשארתי בחיים. עברו עוד שבועיים, חזרתי לחיק המשפחה, אך לא אשכח את דבריו של האלוף עמנואל סקל - "אתם עוד תזכרו את הימים האלה." מלאי אבק ובקושי נושמים, אכן אנחנו זוכרים! יוסי סגל (ספלה)

פיצה בניחוח שבת

ירושלים, איטליה,
שוודיה, רמת השרון
וגבעתיים -
לכולן חלק בסיפורה
של פיצה מרגריטה,
הפיצרייה-מסעדה
השכונתית שבעליה
נדדו בעולם וסגרו מעגל
דווקא כאן!

- אילן אחיטוב -

במרכז השכונתי הקטן של רחוב הרצוג שוכנת מזה שנתיים פיצה מרגריטה, באותה החנות שבה שכנה לפני כן פיצה פיאצה. בעלי הפיצרייה הם האחים כהן, בנים למשפחה דתית ירושלמית. אלון, בן 51, נשוי עם ארבעה ילדים, הוא איש הבצקים, ואסף, בן 49 נשוי עם שני ילדים, הוא השף. לפני 30 שנה היגרו אלון ואסף לגטבורג שבשוודיה, שם ניהלו מסעדה איטלקית במשך 13 שנה. כיום גרים אלון ואסף בתל אביב, הראשון בצפונה והשני בנווה צדק שבדרום. כל בוקר יורד אסף, שכאמור גר בדרום תל אביב, אל השוק לרכוש את הירקות והפירות הטריים למסעדה. ילדיו של אלון נולדו בשוודיה, אך הוא רצה שהם ילמדו עברית בארץ ולכן לחץ לשוב לישראל. כשחזרו האחים לארץ, פתחו מסעדה איטלקית ברמת השרון. בשנתיים הראשונות היה המקום כשר, אך בשל מיעוט הכנסות החליטו האחים לפתוח את המסעדה גם בשישי-שבת. מכיוון שכבר ויתרו בשל כך על תעודת הכשרות, הכניסו האחים לתפריט בשר ודגים בנוסף למאכלי החלב. ההחלטה לפתוח בשישי-שבת הייתה קשה להם במיוחד, משום שלא היו בבית לקידוש ולארוחת שבת עם המשפחה. מצד אחד, המכירות בסוף השבוע

בעקבות דיון שנערך
לאחרונה בפורומים
שונים בקהילה על השגחת
ארגון רבני צהר בכמה בתי עסק
גבעתיים, שלח חברנו אריק שוורץ למערכת
"חודש בחודשו" את דעתו בנושא

הפיקוח אינו ממש לפי ההלכה, רמיזות לכך שמדובר בפיקוח מקל מאוד ואפילו את הביטוי "חפיף" בהקשר הזה, אני רוצה לנצל את הבמה ולערוך לחברי הקהילה הכרות עם יהודי יקר שפגשתי במסגרת תפקידי כמ"מ יו"ר המועצה הדתית בגבעתיים, וזכיתי להכירו מקרוב, מי שעומד בראש מערך הפיקוח והכשרות של ארגון רבני צהר, הרב ד"ר אורן דובדבני, המוכר יותר בשם הרב אורן.

הרב אורן נולד וגדל כאן אצלנו בגבעתיים. בגיל שבע עשרה החל ללמוד בישיבת הר עציון, בגיל עשרים עבר ללמוד ב"כולל חבורות" בישיבה ובגיל עשרים וחמש קיבל סמיכה לרבנות. לפני שהגיע לגיל שלשים החל ללמוד באוניברסיטת בר אילן ובשנת 2007 קיבל תואר דוקטור מהמחלקה לתלמוד. מעל עשרים שנה שימש הרב אורן כרב קהילה: בונצואלה, מקסיקו, בית שמש ושדה אילן. הוא משמש כאב בית דין לגיור בבית הדין "גיור כהלכה" בראשותו של הרב שלמה ריסקין שליט"א, אבל את עיקר זמנו הוא מקדיש לעניין אחד ויחיד שהוא מפעל חייו: ענייני כשרות.

הרב אורן נחשב על ידי רבים כאחד המומחים לכשרות תעשייתית וכשרות חומרי גלם ועמד מאחורי מערך הכשרות במאות מפעלי מזון ברחבי העולם. הוא מנהל קבוצות ווטסאפ בהן הוא נותן ייעוץ בנושאי כשרות למטיילים ישראלים בניכר, זמין להם בכל שעה של היום והלילה ומפרסם מאמרים בנושא בקצב מסחרר, כל כמה ימים, בעמוד הפייסבוק שלו. וכן, בשנים האחרונות הוא עומד בראש מערך הכשרות של צהר.

יסלח לי הרב אורן שאני מגלה ברבים, אבל הדבר המיוחד ביותר במפעל העצום שלו (לע"ד) הוא לא הפיקוח והתעודות (שכידוע אסור לקרוא להן תעודות כשרות) אלא משהו אחר. הרב אורן מאמין שמאז שהתחלנו לסמוך על תעודות הכשרות הפסקנו ללמוד ולדעת את הצד המעשי של כשרות המזון. בעוונותינו אנחנו לא זקוקים

א בא שלי ז"ל נהג לומר שרש"י מעולם לא בדק אם במקום שבו אכל היתה תעודת כשרות. הסיבה פשוטה: בימיו של רש"י לא היו תעודות כשרות. נראה שכך נוהגים רובנו כשאנו מוזמנים לארוחת שבת או חג אצל משפחה שחזקה עלינו שהיא שומרת כשרות כהלכתה.

הצורך והשימוש בתעודות כשרות החלו אי שם במאה התשע עשרה כתוצאה משני תהליכים: הראשון הוא התפתחות תעשיית המזון. בדורות הקודמים מוצרי המזון היו פשוטים, רובם ככולם הוכנו בבית או בסביבתו הקרובה והאנשים ידעו היטב מה מכיל וכיצד הוכן כל מאכל. במהלך המאה התשע עשרה התפתחה תעשיית המזון ולתפריט נוספו מוצרי מזון כמו שימורים, לחם, דברי מאפה, ממתקים ומשקאות המכילים תמציות, חומרים משמרים, צבעי מאכל וכיוב' ואי אפשר היה עוד לדעת מה בדיוק מכיל המזון וכיצד הוכן. התהליך השני, המעבר מהכפר אל העיר שהביא לפריחתה של תעשיית ההסעדה. אנשים כבר לא אכלו רק בביתם או בבית מכרים אלא במקומות לא מוכרים להם, מסעדות ובתי קפה.

ההגמוניה של הרבנות הראשית על הכשרות מקורה, באופן אירוני משהו, בחקיקת הכנסת ולא בהלכה עצמה. התורה לא ניתנה למוסד זה או אחר אלא לכולנו. ודוק, באמת קיימים מערכי כשרות אחרים ודעת ההלכה נוחה בהם. מאות, אם לא אלפי מסמכים נכתבו סביב הנושא, לרבות פסיקת בג"צ (בג"ץ 6494/14 שי גיני נ' הרבנות הראשית) וקטונתי מלהכנס למחלוקות. ומה כן? אני מבקש לכוון אלומת אור לארוע שארע בשכונתנו והוא לטעמי ארוע מכוון בגבעתיים: כניסתו של מערך הכשרות של ארגון רבני צהר לאחת מחנויות המזון הבולטות כאן אצלנו בשכונה.

הכשרות בחנות שהיתה תחת פיקוחה של המועצה הדתית בגבעתיים הוסרה (ולא אכנס כלל לסיבות שכן קיים ויכוח על העובדות), ולאחר זמן קצר נכנסה החנות להשגחתו של ארגון רבני צהר. כיוון ששמעתי לא אחד ולא שניים טוענים כי

המשך בעמ' 12 <<

בקי באומל פינת המתכון בקהילה

עוגת תפוחים קלה

מצרכים

- 4 תפוחים ירוקים קטנים-בינוניים
- 120 גרם חמאה רכה/מרגרין
- 3 ביצים
- 150 גר' סוכר
- 200 גר' קמח
- 10 גר' אבקת אפיה (שקית)
- קורט מלח
- 25 מ"ל ברנדי (אופציונלי)
- * אבקת סוכר לקישוט
- * תבנית אפיה עגולה קוטר 26, משומנת.

אופן הכנה

- * מחממים את התנור ל-180.
- * מקלפים את התפוחים, חוצים ומסירים את הליבה והגרעינים.
- * יוצרים חתכים לאורך חצאי התפוחים, לא חותכים עד הסוף. אפשר להעזר בשיפודים כדי לא לחתוך עד הסוף: מניחים חצי תפוח עם הצד השטוח על קרש החיתוך, מניחים שיפודי עץ ליד החלק העליון והתחתון וחותכים את התפוח בעדינות.
- * בקערת מיקסר מערבבים חמאה, ביצים וסוכר עד שהתערובת מעט תפוחה.
- * מוסיפים קמח, אבקת אפיה, מלח וברנדי ומערבבים עד לאיחוד התערובת. זהירות לא לערבב יותר מדי.
- * שופכים את התערובת לתבנית האפיה, מיישרים, ומניחים את התפוחים החתוכים בתוך התבנית עם החתכים כלפי מעלה.
- * אופים במשך 35-40 דק'. בודקים שהעוגה מוכנה ע"י קיסם שיוצא נקי ומוציאים להתקרר בטמפרטורת החדר.
- * בוזקים אבקת סוכר לפני ההגשה.

בתאבון וחג שמח!

צילום: בקי באומל

בכל שנה אני נהנית לחפש דרכים חדשות ליהנות מערימות התפוחים שנותרו אחרי טבילת התפוח בדבש.

אלון ואסף התחברו מהר מאוד לשכונה ומספרים שקהל הלקוחות הינו קהל אוהד ומחבק. הם התאימו את התפריט מבחינה קולינרית וגם מבחינה תקציבית כדי שיתאים לקהל השונה של הלקוחות. וכך ניתן למצוא במסעדה בבקרים מאפים וסנדוויצ'ים; בצהריים, כאשר הילדים חוזרים מבית הספר או בדרכם לחוגים או לתנועת הנוער מהווה המסעדה מקום מפגש עבורם שבו הם יושבים ואוכלים יחדיו; בשעות אחר הצהריים מגיעות משפחות ובשעות הערב זוגות. אלון אומר כי האוכלוסייה בשכונה הינה אוכלוסייה מחבבת ואוהבת

צילום: אלון, סלפי

האחים לפיצה מרגריטה, אלון מימין ואסף משמאל

התומכת בעסקים קטנים, הלקוחות הם לקוחות חוזרים ואת חלקם הם אף מכירים בשם. מערכת היחסים עם החנויות השכנות טובה מאוד ובעלי החנויות עוזרים זה לזה. לפני פחות משנתיים נפטר אביהם של אלון ואסף ובתקופת שנת האבל היו האחים פוקדים את בית הכנסת שלנו לתפילת ערבית. האחים מציינים כי קהל הלקוחות קיבל בהבנה את ההיעלמות שלהם לבית הכנסת לתפילה והמתין בסבלנות עד לחזרתם. עד היום, ולמעשה עד עידן הקורונה, אומר אסף, לקוחות נכנסים אל המטבח, מחבקים את האחים, דורשים בשלומם ומתעניינים אם הם זקוקים לדבר מה.

המצב בתקופת הקורונה קשה ומאתגר וכמו רבים, גם האחים כהן ראו ירידה בהכנסות. בגל הראשון המסעדה עבדה במשלוחים בלבד, ולמעשה הפיצרייה הייתה המסעדה היחידה במתחם שהייתה פתוחה (המסעדה עובדת עם שירות המשלוחים וולט). היום, עם התרת הישיבה במסעדות, ניתן לאכול במסעדה.

היום, אומרים אלון ואסף, אנו חושבים שסגרנו מעגל. המסעדה שבבעלותנו כשרה, חזרנו לקידוש וארוחת שבת בשישי בערב, וחזרנו לפקוד את בית הכנסת השכונתי בשבת.

עלו, אך מנגד - בחצי השני של השבוע המכירות ירדו. זאת ועוד - מאז שוויתרו האחים על תעודת הכשרות, החלו לפקוד את המסעדה תקלות, כך שתיוקון הפחית במידה משמעותית את ההכנסות הגבוהות של סוף השבוע.

באחד הימים, כשהבן של אלון למד בכיתה א', הוא ניגש אליו ואמר לו "אבא, אתה לא בסדר, אתה לא עושה לנו קידוש בשישי כמו שיש אצל כל החברים שלי". אמירה זאת שינתה אצל אלון את קו המחשבה. הוא הרגיש כי הוא גם מוותר על הקידוש, ארוחת שישי והמשפחתיות בשבת וגם אינו רואה ברכה בעמלו. אלון נדר כי לא יעבוד יותר בשישי ושבת.

האחים החליטו למכור את המסעדה ברמת השרון ולחפש מקום אחר להקים מסעדה קטנה ואוטנטית, בלי הרבה הוצאות, שתצליח לפרנס את שתי המשפחות. לגבעתיים הם הגיעו במקרה דרך חבר שהיה עם אסף בצבא, ששמע כי בעל הפיאצה מעוניין למכור את המסעדה. אסף ואלון הגיעו לראות את המסעדה והתאהבו במקום. החנות הקודמת שופצה כך שהמסעדה נבנתה למעשה סביב הטאבון. הוזמן טאבון אבן מיוחד ממודנה שבאיטליה, והאחים חיכו לו חצי שנה מרגע ההזמנה עד שהגיע למסעדה. הם החליטו שהמסעדה תהיה כשרה.

פינת תרבות

ראיתם מופע או סרט שריגש אתכם? קראתם ספר שטלטל אתכם? שמעתם שיעור שפקח את עיניכם? ביקרתם בתערוכה שהותירה בכם רושם? אתם מוזמנים לשתף, להמליץ או למתוח ביקורת בפינה זו!

מוזיאון בית הפסיפס, יפו

- איילת סקסטין -

ברחוב יהודה הימית ביפו, לא רחוק משוק הפשפשים, מצוי מוזיאון קטן וייחודי במינו, השוכן כולו בדירת 3 חדרים קטנה, בראש בניין באוהאוס שגילו מתקרב למאה שנים. את הטיפוס ב-70 המדרגות המובילות לדירה מגוונות מרצפות מעוטרות בצבעים שונים

בחלק מן הקומות. בדירה עצמה חי ועבד יוסי לוגסי ז"ל, אדם שבשל נסיבות חייו מצא את עצמו בטל מעבודה, והחל למלא את זמנו - ואת ביתו - ביצירות פסיפס שאותן הרכיב משברי אריחים וכלים מקרמיקה. בהדרגה התמלאה הדירה פסיפסים וכיום יש בה 1090 (!) יצירות בגדלים שונים ובנושאים שונים. במיוחד הרשימו אותי סדרות הדיוקנאות שמציגות מגוון של דמויות מכל תחומי ההיסטוריה, התרבות, המדע, התקשורת, הצבא והפוליטיקה של מדינת ישראל. האמן עצמו נפטר לפני כשנתיים, ומאז משמרת אלמנטו את יצירת חייו ומאפשרת כניסה לביתה, כדי להציג את סיפורו ואת עבודותיו של בעלה. הסיפור מרגש והמוזיאון מרהיב ושניהם משדרים ציונות פשוטה ותמימה, אהבת עם ישראל, ונחישות להתגבר על מכשולים ולהפיק את המירב והמיטב ממה שיש. הביקור בתשלום ובתיאום מראש, בקבוצות של 2 ומעלה. מתאים גם לנמנעים מהתקהלות בימי קורונה (אפשר לבקש סיור למשפחה או צמד בלבד, בלי נוכחות זרים). טלפון: 054-609-3919.

אירועים בקהילה

ליל שבועות: בין גל הקורונה הראשון לשני ערכנו בהיכל ליל שימורים בסימן: "לא יהיה כך נגף: הלכה אמונה וקורונה". בשיעורים נפרסו מגוון היבטי הלכה ואמונה כפי שהשתקפו במשך הדורות בתקופות בהן התמודדו עם מגפות שונות; סוגיות כלכלה בתקופות מגפה; תיעודף בטיפול חולי קורונה, ועוד. מעבירי השיעורים: הרב אברהם וסרמן, ד"ר אביעזר ויס, הרב אלימלך למדן, עו"ד יצחק נטוביץ, עו"ד אלעזר יפה, הרב גבי גלסר ועו"ד ג"י ניוסטדטר. חומות נפרצות, בית חרב: לקראת תשעה באב שמענו בזום שיעור מיוחד ומרגש בנושא "חומות נפרצות, בית חרב" מפי רחלי פרנקל, יועצת הלכה ומורה לתלמוד והלכה בבתי מדרש לנשים. עקידה אחת, שני פיוטים ושלוש צורות לעבוד את ה': לקראת תחילת אמירת סליחות התקיים בזום שיעור של הרב אילעאי עופרן, רב קבוצת יבנה וראש מכינת "רוח השדה" לקראת הימים הנוראים ובמסגרת אזכרה לחברתנו גב' שרה קרמר. במוצאי שבת פרשת ניצבים נערכו סליחות ראשונות בהשתתפות מיוחדת של הרב אברהם יעקב טיילור בליווי מקהלת בת רון בניצוחו של דוד ברים. האירוע נערך בהיכל במגבלות הקורונה והועבר בשידור חי באינטרנט.

דבר המערכת

גיליון זה של "הודש בחודשו" מסיים שנה ופותח שנה. קשה לסכם את השנה שחלפה, שנה שכאילו לא מיצתה את עצמה אלא נקטעה במחציתה והשאירה תוכניות שלא מומשו, מסלולי חיים שהופרעו, שהוסטו, שנעצרו. קשה גם לחגוג את פתיחתה של שנה שחוסר ודאות כה רב אופף אותה. אמנם לא רק עכשיו אלא תמיד הודאות שלנו ביחס לעתיד אינה אלא אשליה, אולם הפעם אפילו אשליה אין לנו. ובאמת אין בגיליון שלפניכם לא נימת סיכום ולא נימה חגיגית. יש בו מקבץ רעיונות ומחשבות מקהילה שרבים מחבריה לא התראו זה עם זה חודשים רבים. לא רק אווירת הקורונה מבצבצת מבין דפיו אלא גם זכרונות, אסוציאציות וכיווני מחשבה שהיא מעוררת בנו, כל אחד מתוך ניסיון חייו ונטיית לבו. פחד ותחושת מחנק מזה, הודיה, הזדמנות לתיקון ואפילו שעשוע מזה - כולם באים בו לידי ביטוי. גם דעות ותחומי עניין אישיים מוצאים בו את מקומם, וכמובן, נושאים מענייני הקהילה. מערכת "הודש בחודשו" מאחלת לכולנו בלב מלא תפילה שנה טובה, "שנה שתעצור המגפה והמשחית מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל", כתיבה וחתומה טובה לאלטר!

שהשמחה במעונם זר ברכות למזל טוב

ברכות להולדת נינים/ות • למשפ' הר-זהב להולדת הנין • למשפ' הירש להולדת שני נינים **ברכות להולדת נכדים/ות** • לנחמייה ודבורה נוי להולדת הנכדה **ברכות לבר/בת המצווה** • לגב' חיה לקריץ לבר המצווה של הנכד • למשפ' עובד לבר המצווה של הבן יונתן **ברכות לנישואין** • למשפ' שוירמן המורחבת עם נישואי הבת והנכדה ספיר • ליענית וישראל גולדפרב עם נישואי הבן יועד

תנחומים

• לדוד ליבפרוינד על פטירת אמו • לרבקה ודמני-שאומן על פטירת בעלה • לבילי שטיין על פטירת אחיה

קהילת גבורת מרדכי כואבת את פטירתם של חבריה טובה פרידמן, חיה מלר ומשה קלמן ומשתתפת בצער המשפחות